

Nr 15

Näringsutskottets betänkande i anledning av Kungl. Maj:ts framställning i statsverkspropositionen om anslag för budgetåret 1971/72 till statens vattenfallsverk jämte motioner.

I betänkandet behandlas propositionen 1971: 1 bilaga 15 såvitt gäller punkten I.F: 1 under kapitalbudgeten (Statens vattenfallsverk: Kraftstationer m. m.) samt motioner med anknytning därtill. Motionerna avser dels Ritsemprojektet, dels Kaitumprojektet¹.

KAPITALBUDGETEN

STATENS AFFÄRSVERKSFONDER

Statens vattenfallsverk

Kraftstationer m. m. Kungl. Maj:t har (punkten I.F: 1, s. 140—160) föreslagit riksdagen att

1. till *Kraftstationer m. m.* för budgetåret 1971/72 anvisa ett investeringsanslag av 975 000 000 kr.,
2. bemyndiga Kungl. Maj:t att fr. o. m. budgetåret 1971/72 medge statens vattenfallsverk att teckna borgen intill sammanlagt 75 000 000 kr. för varje budgetår,
3. bemyndiga Kungl. Maj:t att vid statens vattenfallsverk inrätta två tjänster för byråchef i Ce 1.

Yrkanden angående det i propositionen angivna **Ritsemprojektet** framförs i fyra motioner, nämligen

- dels motionen 1971: 277 av herr Hedlund m. fl. (c), vari hemställs
1. att riksdagen skall besluta att anslag förknippade med det s. k. Ritsemprojektet inte skall beviljas,
  2. att riksdagen under förevarande punkt skall för budgetåret 1971/72 anvisa ett investeringsanslag av 973 300 000 kr.,
- dels motionen 1971: 278 av herr Helén m. fl. (fp), vari hemställs
1. »att riksdagen med upphävande av 1970 års riksdagsbeslut måtte besluta att något intrång i Stora Sjöfallets nationalpark för reglering av

¹ En karta över det område som berörs av Ritsem- och Kaitumprojekten finns i propositionen 1970: 173 om intrång i Stora Sjöfallets nationalpark.

Autajaure-Sitasjaure och byggande av Ritsems kraftstation ej måtte medges»,

2. »att riksdagen måtte besluta att några anslag förknippade med det s. k. Ritsemprojektet ej skall beviljas»,

3. att anslaget för budgetåret 1971/72 under förevarande punkt skall utgå med ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 1 700 000 kr. minskat belopp av 973 300 000 kr.,

dels motionen 1971: 432 av herr Bohman m. fl. (m), vari hemställs

1. »att riksdagen med upphävande av 1970 års riksdagsbeslut måtte besluta att något intrång i Stora Sjöfallets nationalpark för reglering av Autajaure-Sitasjaure och byggande av Ritsems kraftstation ej måtte medges»,

2. »att riksdagen måtte besluta att några anslag förknippade med det s. k. Ritsemprojektet ej skall beviljas»,

3. att riksdagen under förevarande punkt skall för budgetåret 1971/72 anvisa ett investeringsanslag av 973 300 000 kr.,

dels motionen 1971: 1071 av herr Hermansson i Stockholm m. fl. (vpk), vari hemställs att riksdagen skall avslå proposition 1971: 1, bilaga 15, i vad den gäller det begärda anslaget för Ritsems kraftstation.

I sammanhanget har utskottet vidare behandlat följande två motioner angående det av statens vattenfallsverk planerade **K a i t u m p r o j e k t e t**, nämligen

dels motionen 1971: 153 av herrar Stridsman (c) och Johansson i Holmgården (c), vari hemställs att riksdagen skall uttala sig mot ett genomförande av Kaitumprojektet,

dels motionen 1971: 1058 av herrar Ahlmark (fp) och Wirtén (fp), vari hemställs att riksdagen skall uttala att någon utbyggnad av Kaitum för kraftändamål ej bör komma till stånd.

Generaldirektören för statens vattenfallsverk har tillställt utskottets ledamöter en skrivelse i ärendet jämte visst informationsmaterial. Utskottet har vidare mottagit dels en till riksdagen ställd skrivelse från ett av vissa naturskydds- och friluftorganisationer m. fl. i Göteborg anordnat opinionsmöte för Kaitum—Ritsem-områdets bevarande, dels en skrivelse från Svenska byggnadsarbetareförbundet angående utbyggnandet av Ritsem.

Generaldirektörerna för statens vattenfallsverk och statens naturvårdsverk samt representanter för Svenska samernas riksförbund, Svenska naturskyddsföreningen och Sveriges fältbiologiska ungdomsförening har inför utskottet redogjort för respektive verks och organisationers syn på Ritsem- och Kaitumprojekten.

Vissa kompletterande uppgifter

Gällivare kommun begärde i skrivelse till Kungl. Maj:t den 12 december 1969 att intrång skulle få göras i Stora Sjöfallets nationalpark för anläggande av väg. Vägen, som skulle gå genom Teusadalen, avsågs tillgodose statens vattenfallsverks transportbehov i samband med Ritsemprojektets genomförande men motiverades främst med turistsynpunkter och samernas intressen. Statens naturvårdsverk avstyrkte i remissyttrande till chefen för jordbruksdepartementet den 27 februari 1970 ett vägbygge med sträckning genom Teusadalen men angav som ett möjligt alternativ, för den händelse kraftverksutbyggnaden vid Ritsem skulle komma till stånd, att en väg anlades utmed sjön Akkajaures nordsida. I ny skrivelse till Kungl. Maj:t den 30 april 1970 gjorde Gällivare kommun motsvarande framställning beträffande detta vägalternativ.

I sitt av riksdagen godkända utlåtande 1970: 51 över Kungl. Maj:ts förslag om intrång i Stora Sjöfallets nationalpark för reglering av Autajaure och byggande av Ritsems kraftstation uttalade jordbruksutskottet att det icke motsatte sig det ytterligare intrång som en eventuell vägbyggnad mellan Suorva och Ritsem skulle innebära.

Vattenfallsverket har i skrivelse till Kungl. Maj:t den 22 februari 1971 meddelat att verket omprövat sin avsikt att inte anlägga någon väg för transporter i samband med Ritsemprojektet. Vattenfallsverket är enligt skrivelsen berett att bygga en väg med den föreslagna sträckningen. Merkostnaderna för vägbygget i jämförelse med kostnaderna för att möjliggöra transporter på annat sätt beräknas till 10 milj. kr. Vägbygget anses möjligt inom ramen för en bibehållen god lönsamhet av kraftverksprojektet.

Vattenfallsverket har i april 1971 träffat villkorliga avtal med Norrkaitums och Mellanbyns fjällappbyar om ekonomisk ersättning till samerna för verkningarna av de regleringar som ingår i Ritsemprojektet. Förhandlingar med Sörkaitums lappby pågår.

Vattenfallsverket har den 8 januari 1971 ingivit ansökan till Övre Norrbygdens vattendomstol rörande det s. k. Kaitumprojektet. Förslaget omfattar reglering av Kaitumsjöarna med en 12 m hög damm vid den nedersta av de tre sjöarna, överledning av Kaitumsjöarnas vatten till Lule älv genom en 12 km lång tunnel samt byggande av en underjordisk kraftstation i överledningstunneln med en fallhöjd av 125 m och en effekt av 100 MW. Det överledda vattnet kan därefter utnyttjas i övriga kraftstationer längs Lule älv med en sammanlagd fallhöjd av ca 350 m. Genom företaget beräknar vattenfallsverket att vinna en ökning av energiproduktionen med 1 000 GWh. Värdet därav beräk-

nas bli 19 milj. kr. per år om Ritsemprojektet blivit genomfört och eljest 18,5 milj. kr. Anläggningskostnaderna beräknas till 153 milj. kr. och årskostnaderna till 13,5 milj. kr. Företaget medför viss minskning av vattenförsörjningen i Kalix älv. En del av den areal som berörs av projektet ligger inom Sjaunja fågelskyddsområde.

Motionerna

I motionerna 1971: 277, 1971: 278, 1971: 432 och 1971: 1071 åberopas av respektive partigrupper framlagda motioner vid 1970 års riksdag, vari yrkades avslag på propositionen 1970: 173 om intrång i Stora Sjöfallets nationalpark. Motionärerna anger summariskt de argument som de anser tala mot ett genomförande av Ritsemprojektet och hänvisar i övrigt till motsvarande motioner år 1970.

I motionen 1971: 277 uttalas också att ett genomförande av Kaitumprojektet bör undvikas. Verkningsarna av detta projekt skulle, hävdas det, bli betydligt allvarligare än Ritsemprojektets. Motionärerna anser att en samlad plan över framtida vattenkraftsutbyggnader och deras skadeverkningar snarast bör presenteras för riksdagen och att utbyggnad av Kaitum inte bör ingå i en sådan plan.

Även i motionen 1971: 278 berörs Kaitumprojektet. Motionärerna anser att ett genomförande av detta skulle underlättas genom utbyggnaden i Ritsem, något som anförs som ett argument mot Ritsemprojektet.

I motionen 1971: 1071 behandlas särskilt sysselsättningsfrågan. Motionärerna säger sig vara medvetna om de allvarliga sysselsättningsproblem som finns i Gällivare och Jokkmokk men framhåller att den temporära sysselsättning som Ritsemprojektet skulle medföra balanseras av att andra grupper, speciellt samerna, kan komma att berövas sin utkomst i området för all framtid. Sysselsättningsfrågan för anläggningsarbetare måste och kan lösas på annat sätt, uttalar motionärerna och nämner härvidlag statlig företagsamhet samt vissa järnvägs- och vägbyggen. En väg från Suorva till Ritsem sägs kunna bli till gagn för den lokala befolkningen.

I motionen 1971: 153 erinras om den ansökan angående Kaitumprojektet som statens vattenfallsverk ingivit till Övre Norrbygdens vattendomstol. Det planerade överledningsföretaget har, uppger motionärerna, mött ogillande från den berörda befolkningens sida och avstyrkts av samtliga kommuner i Kalix älvdal. Företaget betecknas som »en stor miljö- och trivselfråga» med negativa verkningar för djur- och växtlivet, fisket och flottningen. Det anses vidare kunna menligt inverka på vattenförsörjningen till massindustrin vid Kalixälvens utlopp. Svårigheter bedöms uppstå att bedriva renskötseln i vedertagna former och i nu-

varande omfattning. Även Sjaunja fågelskyddsområde skulle påverkas negativt.

Liknande synpunkter framförs i motionen 1971: 1058. Motionärerna understryker särskilt de berörda områdenas stora vetenskapliga värde och framhåller att Sjaunjaområdet har betecknats som norra Europas sista återstående vildmark. Samerna har anfört att fortsatt rennäring för deras del blir omöjlig vid en utbyggnad av Ritsem och Kaitum, säger motionärerna, och fisket, som har yrkes- och rekreationsmässig betydelse, skulle försvåras. Ett beslut redan nu av innebörd att Kaitumprojektet inte bör komma till stånd skulle medföra betydande besparingar, eftersom den pågående planeringen av projektet är kostnadskrävande.

Utskottet

Statens vattenfallsverks investeringsram för budgetåret 1971/72 beräknas i propositionen till 960 milj. kr. Det föreslagna investeringsanslaget till kraftstationer m. m. utgör 975 milj. kr. och innefattar sålunda en viss marginal för sådan ökning av medelsförbrukningen som kan bli påkallad. Av det angivna beloppet avser 160 milj. kr. inköp och upplagring av uran till atomkraftverken. Kraftverk av detta slag kommer att svara för närmare hälften av medelsförbrukningen i övrigt. Det största objektet är kraftstationen i Ringhals. För dess båda första atomkraftaggregat beräknas ett belopp av inemot 350 milj. kr. 1970 års riksdag gav sitt bifall till förberedelsearbeten för ännu ett atomkraftverk med preliminär placering i Forsmark i norra Uppland. 27 milj. kr. beräknas nu för fortsättning av dessa arbeten. Frågan om det nya kraftverkets förläggning är, meddelas det, ännu inte slutgiltigt avgjord. För regleringar och vattenkraftstationer kalkyleras med ett investeringsbelopp av totalt ca 135 milj. kr. under det förestående budgetåret. En väsentligt större del av investeringsramen, 214 milj. kr., hänför sig till distributionsanläggningar.

Investeringsramens fördelning på olika typer av objekt är ett uttryck för att en förändring håller på att ske inom kraftproduktionen. Utbyggnaden av vattenkraftproduktionen, som hittills svarat för en dominerande del av krafttillförseln, är som 1970 års långtidsutredning nyligen framhållit snart ett passerat kapitel. Av energitillskottet 1970—1975 beräknas endast en sjättedel falla på vattenkraften, vars andel av elproduktionen 1980 beräknas bli 40 à 45 % mot 80 % 1970, allt under förutsättning av normal vattentillgång. Då förbrukningen av elenergi under perioden 1970—1980 enligt centrala driftledningens förra året framlagda prognos väntas stiga med drygt 8 % per år, måste investeringarna i andra slag av kraftproduktion än den hittills dominerande elproduktionen sålunda i fortsättningen bli betydande.

Denna utveckling gäller också för vattenfallsverket, vars andel av landets elproduktion beräknas ligga kvar på en nivå av ca 45 %. Mot bakgrund härav är det naturligt att chefen för industridepartementet i den nu föreliggande propositionen inleder sin framställning rörande vattenfallsverkets medelsbehov med en principdiskussion om utnyttjandet av landets återstående outbyggda vattenkrafttillgångar. Utskottet behandlar i det följande vissa hithörande frågor. Mot det föreslagna investeringsprogrammet i stort och mot de speciella förslag som framläggs rörande bemyndiganden för Kungl. Maj:t att teckna borgen och att inrätta vissa tjänster har utskottet ingen erinran.

Bedömningen av frågan om utnyttjandet av landets återstående vattenkraftresurser måste, anför departementschefen, ske med starkt beaktande av naturvårdssynpunkter, samtidigt som hänsyn tas till behovet att öka sysselsättningen i övre Norrland, att bereda arbetstillfällen för vattenfallsverkets personal i berörda områden och att trygga landets energiförsörjning. Frågan om avvägningen mellan dessa olika intressen har nyligen diskuterats när det gällde Vindelälvens utnyttjande. Sedan förslaget om en utbyggnad av Vindelälven av naturvårdsskäl avvisats och det därjämte fastslagits att Pite och Torne älvar skall helt undantas från utbyggnad har vattenfallsverket på Kungl. Maj:ts uppdrag gjort en inventering av andra tänkbara utbyggnadsprojekt, vilka nu summariskt redovisas i propositionen. Några av dessa — avseende en anläggning i Luleälvens system och två i Umeälven — bör enligt departementschefen med hänsyn till starka naturvårdsskäl inte komma i fråga. Vidare slås fast att en utbyggnad av Kalixälven f.n. inte är aktuell. Av återstående sex utbyggnadsprojekt som vattenfallsverket redovisat utöver sina ordinarie utbyggnadsplaner skall två — kraftstationerna Vittjärvi i Luleälven och Rebnisluspen i Skellefteälven — enligt Kungl. Maj:ts förslag kunna påbörjas under det kommande året. Åt de fyra övriga ägnar vattenfallsverket enligt Kungl. Maj:ts uppdrag fortsatta förberedelser. Huruvida dessa projekt sedermera skall förverkligas blir, framhålls i propositionen, beroende av Kungl. Maj:ts och riksdagens framtida prövning. Utskottet har ingen erinran mot de båda nyssnämnda utbyggnadsprojekten och inte heller mot föreslagen fortsatt utbyggnad av vissa vattenkraftstationer och ombyggnad av Porjus kraftstation. En fråga som föranleder särskilt uttalande från utskottets sida är däremot huruvida den föreslagna utbyggnaden av Ritsems kraftstation skall få påbörjas. De kalkylerade totala kostnaderna för detta projekt är 50 milj. kr. för reglering av sjöarna Sitasjaure och Autajaure, 90 milj. kr. för byggande av kraftstationen och 14,9 milj. kr. för en kraftledning Victas—Ritsems jämte anslutning. Härav beräknas på budgetåret 1971/72 falla respektive 0,5 milj. kr., 1 milj. kr. och 0,2 milj. kr., dvs. sammanlagt 1,7 milj. kr.

Frågan om anläggande av en kraftstation i Ritsem har tidigare be-

rörts vid 1970 års riksdag (prop. 1970: 173, JoU 1970: 51). Projektet innebär att vatten från sjön Autajaure skall i tunnel avledas till Suorvamagasinet och att den därvid uppkomna fallhöjden skall utnyttjas genom en underjordisk kraftstation vid Ritsemjokk. Den härav föranledda regleringen av Autajaure förutsätter visst intrång i Stora Sjöfallets nationalpark. Sedan Övre Norrbygdens vattendomstol funnit att den avsedda regleringen av Autajaure inte möter hinder enligt vattenlagen föreslog Kungl. Maj:t hösten 1970 att riksdagen skulle medge det intrång i nationalparken som sjöns reglering och anläggandet av Ritsems kraftstation föranledde. Riksdagen biföll denna framställning. Det medgivande att anlägga en kraftstation i Ritsem som sålunda indirekt lämnades blir nu föremål för förnyad prövning sedan Kungl. Maj:t föreslagit medelsanvisning för ändamålet på sätt ovan angivits.

I fyra motioner — 1971: 277, 1971: 278, 1971: 432 och 1971: 1071 — yrkas att riksdagen skall motsätta sig Ritsemprojektets genomförande och alltså reducera det föreslagna anslaget med det belopp som avses för detta projekt. I två av motionerna begärs särskilt att 1970 års riksdagsbeslut att medge intrång i Stora Sjöfallets nationalpark skall upphävas.

Vid prövning av om nya vattenkraftverksprojekt skall realiseras bör, enligt departementschefens ovan redovisade uttalande, beaktas naturvårdssynpunkter, energibehov och sysselsättningsbehov. I detta fall tillkommer hänsyn till samebefolkningen i området. Det aktuella vägbygget får verkningar dels för befolkningen i trakten, dels för turismen. Utskottet har ägnat frågans olika aspekter ingående uppmärksamhet och därvid, såsom redovisats tidigare i detta betänkande, berett företrädare för olika berörda intressen tillfälle att framföra synpunkter.

Vad gäller naturvårdssynpunkterna kan följande noteras. Landskapsbilden förändras särskilt genom den avsedda regleringen av sjön Autajaure, vilken medför en kraftig höjning av sjöns vattennivå. Vattenståndet påverkas även i sjöarna Sitasjaure och Teusajaure, belägna ovanför respektive nedanför Autajaure. De geovetenskapliga, zoologiska och botaniska undersökningar som företagits har påvisat värden främst av botanisk art. Naturvårdsverket har i yttrande till kammarkollegiet 1969 anfört att skadeverkningarna från naturvårdssynpunkt av Sitasjaures och Autajaures reglering skulle bli så stora att företagets tillåtlighet kunde ifrågasättas. Naturvårdsverket uttalade sig därvid för en totalbedömning av Ritsemprojektets inverkan på motstående naturvårdsintressen med utgångspunkt i övriga planerade utbyggnader. I sitt yttrande över vattenfallsverkets framställning beträffande intrång i nationalparken anförde naturvårdsverket att, om tillstånd gavs till kraftverksutbyggnaden, erforderligt intrång kunde få göras under förutsättning att vattenfallsverket rättade sig efter kontroll och anvisningar från naturvårdsverkets sida. Svenska naturskyddsföreningen, som vid remissbehandlingen av vattendomstolens skrivelse angående frågan om regleringsföretagets

tillåtlighet enligt vattenlagen avstyrkte förslaget, har inför utskottet deklarerat att föreningen vidhåller sin uppfattning. Härvid har hänvisats även till zoologiska värden och till det ekologiska sambandet mellan det berörda området och Sjaunja fågelskyddsområde.

Vid bedömningen från naturvårdssynpunkt är att beakta att frågan om exploatering av vattenkraften i det nu aktuella området omfattades av den i propositionen återopade överenskommelse, »freden i Sarek», som 1961 ingicks mellan vattenfallsverket och företrädare för naturvårdsintressena. Naturvårdsverket har, som framgår av vad ovan sagts, ansett att överenskommelsen i detta avseende borde omprövas.

Vad gäller projektets konsekvenser för ~~s a m e b e f o l k n i n g e n~~ och ~~r e n n ä r i n g e n~~ kan konstateras att i synnerhet Sörkaitums lappby berörs. De skador som kommer att drabba rennäringsområdet ansetts sammantagna »icke vara av den omfattningen att rennäringsområdet, vilken måste anses utgöra näring av större betydelse, kommer att lida väsentligt förfång». Svenska samernas riksförbund hävdar att regleringen av hänsyn till samernas näringsutövning icke bör komma till stånd. Det berörda området anges från förbundets sida ha speciell betydelse såsom kalvningsland.

E n e r g i p r o d u k t i o n e n i den föreslagna kraftstationen beräknas till genomsnittligt ca 500 GWh (milj. kilowattimmar) per år, vilket f. n. motsvarar ca 0,8 % av årskonsumtionen av elenergi i Sverige och ca 10 % av den årliga tillväxten av denna konsumtion. Vid bedömning av projektet från energiförsörjningssynpunkt bör hänsyn också tas till driftssäkerhet, till produktionskostnader och till anläggningens förutsättningar att leverera toppkraft. Att projektet enligt gängse beräkningsmetoder är lönsamt synes vara obestritt.

S y s s e l s ä t t n i n g kommer genom projektet att skapas primärt för i medeltal 325 man under fyra år. Med hänsyn till den sekundära effekten på servicenäringarna beräknas det totala antalet berörda inkomsttagare bli inemot 500. Med hänsyn också till familjemedlemmar skulle totalt i medeltal ca 1 000 personer få sin försörjning från projektet under utbyggnadstiden. Svenska byggnadsarbetareförbundet har i en skrivelse till utskottet erinrat om den höga arbetslösheten inom byggnads- och anläggningsindustrierna, särskilt i Norrland. Förbundet anför att problemet är störst för anläggningsarbetarna. Ett godkännande av hemställan i propositionen bör enligt förbundet kompletteras med ett förslag om omedelbart genomförande av vägbygget Suorva—Ritsem.

Vid en sammanfattande bedömning av Ritsemprojektet med hänsyn till de faktorer som här i korthet angivits kommer utskottet till följande slutsatser.

Naturvårdssynpunkterna, vilka enligt departementschefens uttalande måste starkt beaktas, bör enligt utskottets mening tillmätas avgörande betydelse. De allvarliga ingrepp som projektets genomförande medför

i landskapet skulle helt förändra området karaktär av fjälllandskap i naturligt tillstånd och icke kunna kompenseras genom sådana skyddsåtgärder och återställande åtgärder som naturvårdsverket förordar. Från botanisk synpunkt har området stora värden, som skulle gå till spillo vid en utbyggnad. Som reproduktionsområde för många fågelarter bildar det en viktig bas för det rika fågellivet inom Sjaunja fågelskyddsområde. En turism som tar hänsyn till områdets speciella beskaffenhet behöver inte komma i konflikt med naturskyddsintresset men har som förutsättning att området bevaras från ödeläggande ingrepp. Utvecklingen inom de befolkningsrika delarna av vårt land och av Europa i övrigt gör det alltmåra betydelsefullt att bevara regioner av vildmarks-karaktär.

Rennäringen, som lidit avsevärt intrång genom tidigare regleringar i angränsande områden, skulle genom utbyggnaden förlora ytterligare renbetesland, utgörande ett betydelsefullt kalvningsområde. Under byggnadstiden skulle renkötseln därutöver utsättas för en rad störningar. Varje nytt ingrepp i sambefolkningens möjligheter att bedriva renkötsel med tillhörande binärningar kan befaras få en avsevärd negativ effekt på denna folkgrupps levnadsförutsättningar. Ett genomförande av den nu föreslagna regleringen synes svårt att förena med samhällets ansvar gentemot den minoritetsgrupp inom befolkningen som drabbas. Skadeverkningarna på längre sikt kompenseras inte genom den ekonomiska ersättning som vattenfallsverket erbjuder.

Det tillskott till elenergiförsörjningen som ett kraftverk i Ritsem kan ge framstår mot bakgrund av det totala behovet av elenergi och dess årliga tillväxt som ringa. Ritsemstationen beräknas få en maximieffekt av 300 MW. Enbart det första av de fyra aggregaten i den atomkraftstation som nu planeras bli förlagd till Forsmark avses skola ha en effekt av ca 800 MW. Att Ritsemprojektet enligt vattenfallsverkets beräkningsgrunder är lönsamt får vid en samlad avvägning sägas ha begränsad betydelse. För exploatering av ett från naturvårdssynpunkt värdefullt vattensystem måste i dagens läge, när vattenkraftutbyggnaden under alla omständigheter står inför sitt slut, krävas väsentligt starkare motiv än lönsamhet.

Ett annat motiv, vars betydelse framhävts av vattenfallsverket och i propositionen, är behovet att skapa sysselsättningstillfällen i övre Norrland och att därvid särskilt sörja för de arbetstagare hos vattenfallsverket som successivt blir friställda när nu pågående utbyggnadsföretag avslutas. Behovet av sysselsättningsskapande åtgärder i övre Norrland är uppenbart. Ett i allt väsentligt endast temporärt tillskott av arbetstillfällen kan emellertid enligt utskottets mening inte uppväga de negativa omständigheter som angivits ovan och få tas till intäkt för ett naturförstörande ingrepp som är oåterkalleligt. Statsmakterna har ansvar för att arbetsmarknadsproblemen i övre Norrland bli lösta på annat sätt.

Utskottet ansluter sig sålunda till de yrkanden som framförs i de fyra

här berörda motionerna och avstyrker bifall till propositionen såvitt den gäller byggande av en kraftstation i Ritsem och därmed sammanhängande åtgärder.

Motionerna 1971: 153 och 1971: 1058 berör det s. k. K a i t u m p r o j e k t e t, som regionalt och även i övrigt har samband med Ritsemprojektet men i beslutshänseende formellt är skilt från detta. Kaitumprojektet är föremål för planering inom vattenfallsverket, som i januari i år till Övre Norrbygdens vattendomstol ingivit en ansökan i ämnet, bl. a. avseende en överledning av vatten från Kaitumsjöarna, vilka tillhör Kallix älvs vattenområde, via Satisjaure till Vietas kraftstation och sålunda till Lule älvs vattenområde. Motionärerna begär att riksdagen nu skall uttala att projektet inte bör komma till stånd.

Utskottet konstaterar att vattenfallsverket planerar för ett genomförande av Kaitumprojektet men att något förslag från Kungl. Maj:ts sida om förverkligande av detta inte föreligger. Av utskottets ställningstagande till Ritsemprojektet följer att utskottet icke heller kan godtaga Kaitumprojektet, vilket såvitt kan bedömas skulle medföra än större skadeverkningar. Utskottet ansluter sig till motionärernas synpunkter och föreslår att riksdagen gör ett uttalande av den innebörd som angivits i motionerna.

Aberopande vad här anförs hemställer utskottet

1. att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna 1971: 277, 1971: 278, 1971: 432 och 1971: 1071 till *Kraftstationer m. m.* för budgetåret 1971/72 anvisar ett investeringsanslag av 973 300 000 kr. och därvid uttalar att det föreslagna Ritsemprojektet och därav föranlett intrång i Stora Sjöfallets nationalpark icke skall komma till stånd,
2. att riksdagen bemyndigar Kungl. Maj:t att fr. o. m. budgetåret 1971/72 medge statens vattenfallsverk att teckna borgen intill sammanlagt 75 000 000 kr. för varje budgetår,
3. att riksdagen bemyndigar Kungl. Maj:t att vid statens vattenfallsverk inrätta två tjänster för byråchef i Ce 1,
4. att riksdagen med bifall till motionerna 1971: 153 och 1971: 1058 som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna att det av statens vattenfallsverk planerade Kaitumprojektet icke bör komma till stånd.

Stockholm den 30 april 1971

På näringsutskottets vägnar

INGVAR SVANBERG

Närvarande: herrar Svansson (s), Regnéll (m), Bengtsson i Landskrona (s), Börjesson i Glömminge (c), Andersson i Örebro (fp), Haglund (s), Rask (s), Holmberg (m), Sjönell (c), Svensson i Malmö (vpk), Hagnell (s), Häll (s), Möller i Göteborg (fp), fru Hansson (s) och fru Hambræus (c).

Reservationer

1. beträffande *Ritsemprojektet* av herrar Svanberg, Bengtsson i Landskrona, Haglund, Rask, Hagnell, Häll och fru Hansson (alla s), som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som börjar på s. 8 med »Naturvårdssynpunkterna, vilka» och slutar på s. 10 med »därmed sammanhängande åtgärder» bort utbytas mot ett avsnitt av följande lydelse:

»Vad gäller naturvårdssynpunkterna har ovan erinrats om att en utbyggnad i det aktuella området godkändes av naturvårdsintressenas företrädare vid den överenskommelse som de 1961 ingick med vattenfallsverket. Detta ställningstagande, som legat till grund för vattenfallsverkets fortsatta planering, ter sig naturligt med hänsyn till att projektet inte berör något orört vattendrag utan innebär ett fullföljande av en sedan årtionden pågående reglering av Lule älvs vattensystem. Även en sådan åtgärd medför vissa skador på den vildmarksmiljö det här är fråga om. Utskottet finner emellertid att dessa skador är av begränsad omfattning. Till den del projektet föranleder intrång i Stora Sjöfallets nationalpark prövades det av riksdagen hösten 1970. Från den ståndpunkt som riksdagen därvid intog synes den inte ha anledning att nu avvika.

Såsom särskilt framhållits av vattendomstolen medför utbyggnaden inte sådana skador för rennäringen att den blir till väsentligt förfång för samebefolkningen. Det bör också beaktas att samerna i de områden som påverkas av projektet får ekonomisk ersättning av vattenfallsverket, något som kan möjliggöra en utökning av renstammen. För Norrkaitums och Mellanbyns fjällappbyars del har överenskommelse härom träffats. Det synes klart att de saker som berörts av utbyggnaden inte motsätter sig denna sedan ersättningsfrågan blivit löst.

Det tillskott till elkraftförsörjningen som kraftverket i Ritsem kommer att ge är betydelsefullt, även om kvantiteten motsvarar blott en ringa del av landets samlade behov. Av vikt är att produktionskostnaderna blir förhållandevis små jämfört med andra energikällor samt att projektet tidsmässigt ligger väl till med hänsyn till det starkt ökande behovet av elektrisk energi, inte minst toppkraft.

Den väg mellan Suorva och Ritsem som begärts av Gällivare kommun och nu planeras ingå i projektet skulle få stor betydelse för strävandena att vidga turistverksamheten och därmed sysselsättningen inom Gällivare kommun. Utskottet vill erinra om att vägen nu avses få den sträckning utmed Suorvasjöarnas norra strand såsom föreslagits av naturvårdsverket i stället för den ursprungligen avsedda framdragningen genom Teusadalen. Vägen kan också förutsättas bli av värde för samerna i området.

Ett genomförande av Ritsemprojektet innebär primärt att ca 325 personer får sysselsättning i minst fyra år. Därtill kommer arbetstillfällen

vid vägbygget och de sekundära sysselsättningseffekter som omtalats ovan. I Norrbottens län och i hela Norrland är läget på arbetsmarknaden synnerligen besvärande. Enbart i Gällivare kommun, där Ritsem ligger, har i vinter redovisats ca 1 200 arbetslösa. För byggnads- och anläggningsarbetarna är läget, såsom Svenska byggnadsarbetareförbundet framhållit i sin skrivelse till utskottet, särskilt bekymmersamt. Statsmakternas ansvar för arbetsmarknadssituationen i Norrbotten och det övriga Norrland utgör enligt utskottets mening ytterligare ett tungt vägande motiv för bifall till Kungl. Maj:ts förslag om utbyggnad av Ritsem och för byggande av en väg mellan Suorva och Ritsem.

Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag och avstyrker sålunda de fyra här berörda motionerna.»

dels att utskottet under 1 bort hemställa

- »1. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionerna 1971: 277, 1971: 278, 1971: 432 och 1971: 1071 till *Kraftstationer m. m.* för budgetåret 1971/72 anvisar ett investeringsanslag av 975 000 000 kr.,»

2. beträffande *Kaitumprojektet* av herrar Svanberg, Bengtsson i Landskrona, Haglund, Rask, Hagnell, Häll och fru Hansson (alla s), som anser

dels att det avsnitt på s. 10 i utskottets yttrande som börjar med »Motionerna 1971: 153 och» och slutar med »angivits i motionerna» bort utbytas mot ett avsnitt av följande lydelse:

»Motionerna 1971: 153 och 1971: 1058 berör det s. k. *Kaitumprojektet*, som regionalt har en viss beröring med Ritsemprojektet men är helt skilt från detta. *Kaitumprojektet* är föremål för planering inom vattenfallsverket, som i januari i år till Övre Norrbygdens vattendomstol ingivit en ansökan i ämnet, bl. a. avseende en överledning av vatten från *Kaitumsjöarna*, vilka tillhör Kalix älvs vattenområde, via *Satisjaure* till *Vietas kraftstation* och sålunda till *Lule älvs vattenområde*. Motionärerna begär att riksdagen nu skall uttala att projektet inte bör komma till stånd.

Utskottet konstaterar att något förslag från Kungl. Maj:ts sida om förverkligande av det av vattenfallsverket skisserade *Kaitumprojektet* inte föreligger. Utskottet saknar därför anledning att närmare behandla detta projekt. Framhållas bör emellertid, att de skador som projektet skulle förorsaka inte till någon del är hänförliga till *Ritsemprojektet*. Utskottet finner det också angeläget att betona att ett godtagande av *Ritsemprojektet* inte i något avseende utgör ett ställningstagande till förmån för en utbyggnad av *Kaitum*. Under hänvisning till vad nu sagts avstyrker utskottet motionerna 1971: 153 och 1971: 1058.»

dels att utskottet under 4 bort hemställa

- »4. att riksdagen avslår motionerna 1971: 153 och 1971: 1058.»